

Гаргаун В. В.,
студентка

Херсонського національного технічного університету

Вінниченко М. Ю.,

асистент кафедри теорії та практики галузевого перекладу
Херсонського національного технічного університету

ОСНОВНІ ТРУДНОЩІ СУЧАСНОГО ПЕРЕКЛАДУ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню основних труднощів перекладу науково-технічної літератури. З точки зору лінгвістики, характерні особливості науково-технічної літератури поширюються на її стилістику, граматику та лексику. Встановлено, що переклад науково-технічних текстів та літератури відрізняється від перекладу інших стилів, у зв'язку з цим виникають певні труднощі. У статті йдеться про загальне поняття науково-технічної літератури та про труднощі, з якими зустрічається перекладач у сучасному житті. Під час дослідження цього питання встановлено різновиди технічної літератури та труднощі перекладу. Матеріалом цього дослідження є книжки та статті сучасних та досвідчених лінгвістів. У статті приділяється увага поняттям «науково-технічний стиль», «вимоги до перекладу», «труднощі перекладу», «перекладознавство». Серед актуальних проблем сучасного перекладознавства важливе місце займає розвиток такої галузі, як переклад науково-технічних текстів, адже у зв'язку з прискореним науково-технічним прогресом цей вид перекладацької діяльності стає дедалі більш загребуваним. У процесі дослідження цього питання встановлено, що основними труднощами перекладу є адекватне розуміння та відтворення термінів певної галузі, вживання відповідних синтаксичних конструкцій, пошук адекватного словникового відповідника. У перспективі подальшого розгляду та вивчення цієї теми доцільно поглиблено дослідити та порівняти переклади російською та українською, встановити, в якій мові більш влучні відповідники, порівняти інші способи перекладу.

Ключові слова: науково-технічні тексти, інструкції, терміни, переклад.

Постановка проблеми. Переклад з однієї мови іншою – це складний процес розумової діяльності людини. Перекласти – означає адекватно відтворити поняття, виражене засобами однієї мови за допомогою засобів іншої мови, відтворити оригінал з урахуванням взаємодії змісту та форми. Переклад технічної літератури відрізняється від перекладу художньої літератури, газетних статей, документально-ділового матеріалу тощо. Переклад технічної літератури вважається досить клопіткою справою, яка, крім значного обсягу роботи, вимагає професійних знань у конкретній галузі. Точний зміст тексту не має спотворюватися, а, крім того, важливо відтворити стилістичні особливості оригіналу. Поширеним явищем у науково-технічних текстах є елемент новизни, котрий ще не зафіксований у словниках, а це створює серйозні труднощі для перекладача. У такому разі необхідно детально дослідити новоутворення та передати його сталими термінами, які є загальноприйнятими в науці. Науково-технічні тексти характеризуються частою пов-

торюваністю термінів, тому треба уважно дослідити всі випадки їхнього вживання та обрати найбільш близький еквівалент у мові перекладу [5].

До поняття «науково-технічна література» входять такі її різновиди: власне науково-технічна література, тобто учбова науково-технічна література (підручники, довідники і т.д.), науково-популярна література з різних галузей техніки, технічна і супровідна документація, технічна реклама, патенти та ін. [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Переклад неодноразово ставав предметом уваги науковців, які намагались дати різні визначення цього процесу. Вагомий внесок у розробку проблеми зробили Л. С. Бархударов, В. Е. Бреус, В. Н. Комісаров, В. В. Коптілов, А. В. Федоров, які займались вивченням особливостей та проблем процесу перекладу загалом та особливо перекладу науково-технічної літератури [4].

Виклад основного матеріалу. Оскільки англійська й українська мови належать до різних структурних типів (перша – переважно аналітична, де зв'язки між самостійними словами у реченні передаються не зміною закінчень, а за допомогою порядку слів та службових частин мови, друга – флективна, тобто відношення між словами передаються завдяки формам слів), це спричиняє низку труднощів у процесі перекладу фахових текстів. Серед лексичних труднощів науково-технічного перекладу В. І. Карабан виокремлює багатозначність слів (термінів) та вибір адекватного словникового відповідника або варіанту перекладу слова (терміна), особливості вживання загальнонародних слів у науково-технічних текстах, правильне застосування того чи іншого способу перекладу лексики, переклад термінів-неологізмів, аббревіатур, іншомовні слова і терміни в англійських науково-технічних текстах, різні власні імена та назви (фірм, установ і організацій) тощо [1, с. 12–13]. Розглянемо приклади деяких труднощів перекладу текстів вищезазначеного стилю.

Терміни, як специфічні лексичні одиниці мови – члени термінологічної системи, мають такі особливості, як точність, однозначність, системність, об'єктивність, вмотивованість. Складний термін складається з двох або більше слів, які утворюють одне слово або представляють собою самостійні, стійкі словосполучення: *proximity switch* – *безконтактний вимикач*; *general air switch* – *головний повітряний вимикач*. До складу багатослівних термінів входять елементи, які, як вже наголошувалося вище, характеризуються визначеними семантичними і синтаксичними зв'язками. Термінологічні словосполучення, в яких зв'язок між компонентами представлений граматичними засобами (приводами): *direction of take-up* – *напрям приймального пристрою*; *pin of the tumbler* – *штифт тумблера* [3].

Окрім термінів, технічні тексти характеризуються вживанням спеціальної технічної фразеології. Сюди також належать випадки, коли загальноживане слово в певних словосполученнях набуває термінологічного значення. Наприклад, *electric eye* – фотоелемент, *atmospheric disturbance* – атмосферні перешкоди [3].

Переклад неологізмів. Постійна поява неологізмів зумовлена розвитком предметних областей науки і техніки. Задля адекватного перекладу неологізмів важливо розуміти механізм їх утворення, оскільки словники дуже часто не пропонують їх переклад. На підтвердження цього в технічній англійській мові можна знайти безліч прикладів: *hydrocarbon*, *decompression*, *coolant*, *oiliness* – вуглеводень, декомпресія, теплоносії, жирність. Неологізми часто утворюються за допомогою скорочення слів: *revolutions* (обороти) → *revs*, *submarine* (підводний човен) → *sub*, *radar dome* (обтічник антени РЛС) → *radome* [3].

Головним прийомом перекладу терміна є переклад за допомогою лексичного еквівалента. Еквівалент – постійна лексична відповідність, яка точно збігається зі значенням іншомовного слова. Багато термінів, які не мають точного еквіваленту, під час перекладу мають описовий характер. В іншому разі під час перекладу українською мовою використовуємо не прямий еквівалент певного слова, а його заміник у рідній мові, який більш точно відповідає стилістичним нормам української мови (*word processing* – оброблення текстів, а не оброблення слова, *word processor* – текстовий редактор, а не процесор слова) [7].

Також у процесі перекладу технічних текстів застосовують описовий переклад. Приклад описового перекладу: *secure airborne radar equipment* – бортова радіолокаційна апаратура, захищена від виявлення.

У перекладі технічних текстів можуть надаватися і додаткові пояснення до термінів, при цьому додаються нові члени речення. У перекладі таких текстів збільшується кількість випадків використання трансформації додавання, спричинена нормативними причинами і, рідше, необхідністю надання пояснень, наприклад: *The motor was found to stop within 2 seconds.* – Виявилося, що електромотор зупиняється протягом двох секунд [5].

Характерною рисою сучасної науково-технічної літератури є широке використання різних скорочень та аббревіатур. Варто пам'ятати, що прийняті скорочення є офіційними, загальноприйнятими, їх не можна довільно змінювати та замінювати. Наприклад, *A.C.* – *alternating current*, *H.P.* – *horse power* [3].

Певні труднощі викликає переклад інтернаціональної лексики, яка широко використовується в науково-технічній літературі як в українській, так і в англійській мовах. Багато інтернаціональних слів виступає у ролі «псевдодрузів перекладача», оскільки вони близькі за формою до українських слів, але мають різні значення. Наприклад: *data* – дані, інформація (не дата), *figure* – цифра (рідко фігура), *simulation* – імітація, моделювання (не симуляція), *speculation* – роздуми (рідко спекуляція) [7].

Говорячи про мовно-стилістичні норми англійської і української мов, треба враховувати особливості жанру і стилю під час перекладу. Жанрово-стилістичні помилки є менш серйозними, ніж смислові, проте вони знижують якість перекладу. Такі помилки є характерними для науково-технічних текстів, тому для їхнього запобігання варто дотримуватися стилістичних норм мови [3]. Окрім синтаксичних трансформацій, також використовувалися трансформації на інших рівнях. Зокрема, морфологічні заміни, стилістичні перестановки та лексичні заміни.

Щодо узагальненого аналізу, в усіх жанрах науково-технічного стилю поширеними є заміна членів речення, оскільки часто її використання є необхідним у разі застосування інших синтаксичних заміни, та заміна простого ускладненого речення складним складнопідрядним, що пояснюється граматичними відмінностями двох мов [8].

З метою адекватної передачі змісту тексту були запропоновані способи перекладу структур, слів або словосполучень, що становлять найбільшу складність для перекладу. Без використання якісних джерел лінгвістичної та технічної інформації неможливий переклад технічної текстів. Перекладач, який виконує переклад технічної та науково-технічної літератури, має вміти правильно користуватися довідковою літературою. Література, яка використовується перекладачем технічних текстів для своєї роботи, ділиться на довідники, словники та спеціальну літературу. В окремих випадках для більш точного перекладу вихідного тексту необхідно вивчення матеріалів аналогічного напрямку. Варто зазначити, що під час перекладу наукового тексту домінантами перекладу, що забезпечують адекватність перекладу, будуть усі засоби, що пов'язані з об'єктивністю, логічністю і стислістю викладу. Врахування прагматичних факторів зумовлює внесення до тексту додаткових елементів, виключення з нього елементів, надлишкових із точки зору іншомовного адресату, а також перелік змістових перетворень – генералізацію (узагальнення) та конкретизацію [6].

Висновки. Переклад технічної літератури вважається досить клопіткою справою, яке, крім значного обсягу роботи, вимагає професійних знань у конкретній галузі. Точний зміст тексту не має спотворюватися, а крім того, важливо відтворити стилістику та точність оригіналу. Під час перекладу науково-технічного тексту неодмінно треба пам'ятати про розбіжності в побудові речень мови оригіналу та української мови, відмінності системної організації мов. Проте варто також зауважити, що переклад науково-технічної літератури вимагає не лише мовознавчих, але й наукових та технічних знань. Головну увагу під час перекладу варто спрямовувати на його адекватність і точність, враховувати кінцеву мету – якнайточніше відтворення оригіналу засобами української мови.

Література:

1. Карабан В. І., Борисова О. В., Колодій Б. М., Кузьміна К. А. Попередження інтерференції мови оригіналу в перекладі (вибрані граматичні та лексичні проблеми перекладу з української мови на англійську) : Навчальний посібник. Вінниця : НОВА КНИГА, 2003. 208 с.
2. Бородин Т. Ю. Ключевые аспекты и трудности перевода технических текстов (на примере технического руководства). *Гуманитарный вестник*. 2015. Вып. 12. URL: <http://hmbul.ru/articles/319/319.pdf>
3. Трудности перевода технических терминов в инструкции / И. А. Аржанова, Е. В. Шичавина. URL: http://dnevniknauki.ru/images/publications/2017/6/philology/Arzhanova_Shichavina.pdf
4. Коровченко М. П. Проблематика перекладу англомовних науково-технічних текстів українською мовою. *НТИ*. 2010. № 3. URL: file:///D:/УНИВЕР%205%20КУРС%20МАГИСТР/статья%202019/NTI_2010_3_14.pdf.
5. Лексико-грамматические особенности перевода научно-технических терминов. URL: <http://www.bestreferat.ru/referat-204879.html>
6. Ключник О., Грицик Г. Трудности научно-технического перекладу. URL: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/1408>
7. Лексико-грамматичні особливості перекладу науково-технічних текстів. URL: http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/

cgiiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=Nvchnu gf_2014_692-693_97

8. Особливості відтворення науково-технічних текстів. URL: file:///D:/УНИВЕР%205%20КУРС%20МАГИСТР/статья%202019/30040-55668-1-SM.pdf

Гаргаун В. В., Винниченко М. Ю. Основные трудности современного перевода научно-технической литературы

Аннотация. Статья посвящена исследованию основных трудностей перевода научно-технической литературы. С точки зрения лингвистики, характерные особенности научно-технической литературы распространяются на ее стилистику, грамматику и лексику. Установлено, что перевод научно-технических текстов и литературы отличается от перевода других стилей, в связи с этим возникают определенные трудности. В статье говорится об общем понятии научно-технической литературы и о трудностях, с которыми сталкивается переводчик в современном мире. Во время исследования этого вопроса были выявлены разновидности технической литературы, трудности перевода. Материалом исследования являются книги и статьи современных и опытных лингвистов. В статье уделяется внимание понятиям «научно-технический стиль», «требования к переводу», «трудности перевода», «переводоведение». Среди актуальных проблем современного переводоведения важное место занимает развитие такой отрасли, как перевод научно-технических текстов, так как в связи с ускоренным научно-техническим прогрессом данный вид переводческой деятельности становится все более востребованным. В ходе исследования этого вопроса установлено, что основными трудностями при переводе являются адекватное понимание и воспроизведения сроков определенной области, принятие соответствующих синтаксических конструкций, поиск адекватного словарного соответствия. В перспективе дальнейшего рассмотрения и изучения этой

темы целесообразно углубленно исследовать и сравнить переводы на русский и украинский, выявить более точные соответствия, сравнить другие способы перевода.

Ключевые слова: научно-технические тексты, инструкции, термин, перевод.

Harhaun V., Vynnychenko M. The basic difficulties of the modern translation scientific and technical literature

Summary. The article is devoted to the study of the main difficulties of the translation of scientific and technical literature. From the point of view of linguistics, the characteristic features of scientific and technical literature apply to its stylistics, grammar and vocabulary. It has been established that translation of scientific and technical texts and literature differs from the translation of other styles, in this connection, there are some difficulties. The article deals with the general concept of scientific and technical literature and the difficulties encountered by an interpreter in modern times. During the study of this issue, various types of technical literature, difficulty translating. The material of this research is the books and articles of modern and experienced linguists. The article focuses on the notion of “scientific and technical style”, “translation requirements”, “difficulties of translation”, “translation studies”. Among main issues of modern translation studies, the development of such an industry as the translation of scientific and technical texts is important, as in the context of accelerated scientific and technological progress, this kind of translation activity is becoming increasingly popular. During the study of this issue, it was found that the main difficulties in translating are the adequate understanding and reproduction of the terms of a particular industry, the use of appropriate syntactic constructs, and the search for an adequate vocabulary. In the perspective of further consideration and study of this topic, it is expedient to in-depth study and compare translated into Russian and Ukrainian, to establish in which language more appropriate correspondences, to compare other methods of translation.

Key words: scientific texts, instructions, terms, translation.